

LÄRORIK

Tidskrift för pedagogisk utveckling inom förskola och grundskola

Linköping
Där idéer blir verklighet

Förnyelse som funkar

Uppföljning ger nya impulser att utvecklas

Arena håller koll på målen

6

Förvandling i Sturefors

9

Lärande i lyhört samspel

12

Innehåll

- 3** Växa med sin uppgift
- 5** Kvalitet steg för steg
- 6** Arena siktar långt och högt
- 9** Nytänk i Sturefors
- 12** Undervisning anpassad till varje elev
- 14** KLURINGEN Lyckad inkludering?
- 16** Ballongen – notiser

LÄRORIK NR 2 • 2019

En skrift för pedagogisk utveckling inom förskola, grundskola och fritidshem i Linköpings kommun

Utgivare: Utbildningskontoret, Linköpings kommun

Redaktionsråd: Kathrin Hansson, Christel Horsak, Ingela Hultin Sabel, Klas Lind, Lennart Lundwall, Mark Olson, Madeleine Zerne

Redaktör: Lennart Lundwall

Ansvarig utgivare: Christel Horsak

e-post: larorik@linkoping.se

webb: www.linkoping.se/larorik

Skribenter: Anika Agebjörn, Bulle Davidsson, Christel Valsinger

Bilder sid 1, 3-4, 15, 16: Shutterstock

Form, bildbearbetning

och grafiskt original: Mark Olson

Tryck: Ringqvist Tryckeri AB, Norrköping

ISSN 2001-1253

Skolutveckling från mitten

Det pågår fantastiskt mycket bra undervisning och lärande på våra förskolor, skolor och fritidshem. Linköping har professionella medarbetare som arbetar med våra barn och elever.

På de flesta enheter finns också ett mycket bra systematiskt kvalitetsarbete, där förskolechef/rektor leder kvalitetsarbetet mot målen med huvudsyfte att ge barnen/eleverna möjlighet att nå sitt maximala lärande.

Vi har saknat ett tydligt systematiskt kvalitetsarbete som hänger ihop från förskola/skola till huvudman dvs barn- och ungdomsnämnden.

Vi har nu prövat vår nya skolutvecklingsmodell "Skolutveckling från mitten" detta läsår och ser redan positiva förändringar där tydligare mål och kontinuerlig uppföljning leder till förändrad undervisning som gör skillnad för våra barn och elever.

Som en del i vår nya skolutvecklingsmodell ligger verksamhetsuppföljningar. Dessa utförs av områdeschefer. De följer upp varje elevs resultat. Samtidigt stödjer de och coachar våra förskolechefer och rektorer i deras arbete för att utveckla sin förskola/skolas arbete. På det sättet får de en helhetsbild över de gemensamma utvecklingsbehov som finns. Behoven presenteras sedan för barn- och ungdomsnämnden som får ett bra beslutsunderlag för vilka ekonomiska prioriteringar som behöver göras.

I "Skolutveckling från mitten" får våra skolor möjlighet att lära av varandra, att dela med sig av sina svårigheter, utmaningar och åtgärder som fungerat bra och mindre bra. Att våga prata om våra misstag leder till utveckling. Att våga pröva nya arbetssätt och arbetsmetoder är modigt och vi måste vara modiga och ha en tilltro till varandras vilja att göra bättre – allt för våra barn och elevers rätt att nå sitt maximala lärande.

Tillsammans når vi målen!

#förvarjebarn#förvarjeelev

// **Att våga prata** om våra misstag och pröva nya arbetssätt leder till utveckling

Christel Horsak Skolchef

TEMA Verksamhetsuppföljning

Växa med sin uppgift

Uppföljning som lyfter både resultat och människor

"Skolor i Sverige som på 10 till 12 års sikt har förbättrat elevernas resultat har arbetat så som det systematiska kvalitetsarbetet är tänkt att fungera. Det går att komma dit, men då måste skolan jobba långsiktigt med verksamhetsuppföljning."

Jan Håkansson, är docent i pedagogik vid Linnéuniversitetet i Växjö. För en del pedagoger i Linköping är han bekant genom sin medverkan i ett forskningsprojekt om små barns lärande, där kommunen deltog. Han är från början lärare i grundskolan, och har som forskare fokus på styrning, ledning och organisering. Här ingår områden som utbildningsreformer, rektors ledarskap och kvalitet i utbildningen.

– Verksamhetsuppföljning är ett lite

lurigt begrepp, som kan betyda olika saker, säger Jan Håkansson. I skolans värld handlar det om att ta vara på de resultat som kommit fram i olika utvärderingar och se till att göra något åt det som behöver förbättras. Allt som en del av det systematiska kvalitetsarbetet – ett annat begrepp som blivit ett slags mantra, men som inte desto mindre är enormt viktigt att ta på allvar.

– Krav på kvalitet i skolan har funnits med sedan folkskolan grundades 1842, så det är inget nytt! Väl och ut-

hålligt genomfört kan ett systematiskt kvalitetsarbete bidra både till att förbättra barns och elevers lärande och till professionalisering, det vill säga att pedagoger själva blir allt mer lärande. Så utvecklas såväl resultat som människor på alla nivåer i skolan.

Visst är det lätt hänt i pedagogers, rektors och förskolechefer ibland stressiga vardag att verksamhetsuppföljning kan kännas som ytterligare en administrativ uppgift, eller en

► övervakning, men om man tänker ett steg till ser man att det kan leda till positiva förändringar, menar Jan Håkansson. Han säger också att det handlar om att alla – politikerna, förvaltningen, skolledarna och lärarna – vågar visa sina brister. Begreppet kvalitet ska inte vara ett skyltfönster, utan en öppenhet för plus och minus.

Det går inte att förneka att verksamhetsuppföljningen innebär ett visst mått av kontroll. Den ska dock inte stanna där utan leda framåt.

– Det är en bra ambition. Men man måste inse att det hela tiden ska finnas en balans mellan kontroll och utveckling. Om det blir tydligt att verksamhetsuppföljningen är lika viktig för politikerna och tjänstemännen i deras kvalitetsarbete som för ledning och personal i förskola, skola och fritids, är det mer stimulerande än om den bara känns som en påлага uppifrån.

– En fallgrop i sammanhanget är att verksamhetsuppföljning inte uppfattas som något meningsfullt och viktigt, utan bara något som måste göras, säger han. Då kan det bli som med deklarationen, som lämnas in i sista minuten. Det ska vara ett pågående systematiskt arbete och det ska bedrivas på ett positivt sätt.

Huvudmannen måste få in uppgifter från verksamheterna, men det är inte alltid som förskolor och skolor finner att de frågor som ställs är så viktiga. På den lokala enheten kan andra saker kännas mer angelägna, och man tycker att huvudmannen frågar efter fel saker.

Jan Håkansson:

– Det som behövs då är att se till att det finns en dialog mellan olika nivåer och funktioner i systemet. Rektorer och förskolechefer ska se till att personalen ser det meningsfulla samtidigt som de ansvarar för att huvudmannen får in sina rapporter. Det finns många exempel på att det sker när man får igång samtalet, och att man då börjar se det mer som ett lärande. Det ger en förmåga att titta med ett öppet sinne på resultaten och sedan arbeta där-efter.

” Verksamhetsuppföljning ska vara ett pågående systematiskt och positivt arbete. Inte som en ”skatte-deklaration” som lämnas in i sista minuten.

Vilka råd har Jan Håkansson att ge skolan för att verksamhetsuppföljningen ska fungera?

– För det första behöver cheferna en organisation som fungerar, det är en grundförutsättning. De är ansvariga för att fånga upp resultat och utifrån dem diskutera hur skolan ska göra om eleverna inte klarar det de ska. Det måste vara klart hur det ska gå till.

– För det andra handlar det om kulturen på arbetsplatsen, att det finns intresse och vilja, och att arbetslagsledare, förstelärare och förste förskollärare har tid avsatt under året för att jobba med detta.

– För det tredje ska man veta att de metoder man använder för att samla information och göra analyser verkligen fungerar.

I sin forskning undersöker Jan Håkansson bland annat hur ett systematiskt kvalitetsarbete kan bedrivas på vetenskaplig grund, hur man kan använda forskning- en för att förbättra praktiken.

Enligt skollagen ska ju skolans arbete ske ”på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet”. Hur går det till?

Jan Håkansson ger ett exempel:

Om man upptäcker att eleverna har svårt med sin läs- och skrivutveckling, då får man titta närmare på studier om hur det kan förbättras. Och om man vill få det att fungera på hela skolan får man söka upp forskning som uppmärksammar hur förbättring kan ske i hela organisationen. För förändring handlar både om innehåll – vad behöver förbättras, och om skolutveckling – att få organisationen att röra sig i rätt riktning.

I samband med projektet om små barns lärande, där Linköping var med, gjorde Jan Håkansson en del forskning om förskolechefers sätt att leda, särskilt när det gällde det systematiska kvalitetsarbetet.

– Nu sticker jag väl ut hakan, säger han. Men jag kan inte garantera att det systematiska kvalitetsarbetet i sig självt är evidensbase- rat, något som alla frågar efter idag. Det beror på hur man använder sina resultat och gör sin uppföljning. Man måste hela tiden se hur det fungerar i den egna verkligheten, något som också framkom i forskningen om förskolechefernas ledarskap i det systematiska kvalitetsar- betet.

Han menar att det är viktigt att inte bara ta ”evidens” som grund för att det ska gå bra. Det handlar om det egna kritiska förhållningssättet, och det bör man alltid ha med sig.

– Här finns inga genvägar. Det som spelar roll är hur arbetet genomförs långsiktigt.

Jan Håkansson tycker att alla som på olika nivåer är engagerade i skolans kvalitetsarbete då och då bör hämta stöd i Skolverkets allmänna råd, där det finns bra rekommendationer och kommentarer.

Text: Bulle Davidsson

Jan Håkansson
Docent i pedagogik, Linnéuniversitetet

Foto: Hans-Erik Karlsson

KORTINTERVJU:
Helen Pettersson och Lina Rahm, områdeschefer

Kvalitet steg för steg

Stötta och störa. Så karakteriserar två områdeschefer i Linköpings kommun sitt arbete med förskolors och skolors verksamhetsuppföljning. Helen Pettersson är chef för förskolans nordvästra och Lina Rahm för grundskolans östra område.

En av deras viktigaste uppgifter är att regelbundet träffa rektorer och förskolechefer för att samtala om hur det går för verksamheterna. Vilka mål har de, hur ska de och medarbetarna utveckla arbetet?

– Det finns varken start eller stopp på kvalitetsarbetet, säger **Lina Rahm**. Det är sällan som en skola kan säga ”Hurra, nu är vi klara!”, eftersom det hela tiden kommer input i form av olika resultat från enkäter, föräldrar, betyg eller arbetsmiljöfrågor. Dessa resultat analyseras och ger en finger- visning om vad man har att jobba vidare med.

– Ska vi förverkliga mottot ”för varje barn, för varje elev” behöver verksamheten rikta in sig mot det målet, steg för steg. I vårt uppdrag ingår att arbeta för likvärdiga förutsättningar.

Här infogar Helen att deras uppgift bland annat kan vara att uppmärksamma skolor och förskolor på resultat som de kanske inte ser, men borde ha tagit tag i. De är medvetna om att de kan upplevas som kontrollanter men arbetar hårt för att visa verksamheterna att de kan vara till stöd.

– Det är ju så det är, vi har den rollen också, vi är både störande och stödjande.

Arbetet med verksamhetsuppföljning är inne på tredje terminen, och från hösten betonas ett mer sammanhållet systematiskt kvalitetsarbete. Det innebär att skolor och förskolor inte längre enbart ska dra sina egna slutsatser och forma utvecklingsarbetet efter det. Istället ska de dela erfarenheter med, och tar intryck av, varandra. Formellt sker det genom regelbundna träffar.

Helen Pettersson tycker att verksamheterna på ett prestigelöst sätt vågar blotta sina svagheter och att de därigenom öppnar sig för att ta emot hjälp och stöd från varandra. Hennes intryck är att förskolorna är överens om att de behöver utveckla arbetet för barnens skull.

–Allt fler tar vara på sina resultat och granskar sina verksamheter utifrån det, säger Lina. De börjar sätta tydliga mål efter behov, inte bara av intresse.

De är överens om att de ser en positiv utveckling i både förskola och skola. Sätten att mäta verkliga resultat har blivit bättre. Man sätter mål efter det som behöver utvecklas i stället för det som man redan är bra på, som det kunde vara tidigare. Målen är också mer långsiktiga och mätbara.

– Det är roligt att se hur det utvecklas, och att vi kan hjälpa till att stötta dem som arbetar i förskola och skola för ett bättre lärande.

Text: Bulle Davidsson

Foto: Lennart Lundwall

” Det är sällan som en skola kan säga ”Hurra, nu är vi klara!”

När ledning och personal på Arenaskolan i Linköping tittade på sina resultat förstod de att det finns områden de behöver arbeta extra med. Områdena är lärande återkoppling, studiero, extra anpassningar och arbetsmiljö.

Arena siktar långt och högt

"Uppföljning överträffar tillfälliga mål"

När Lärarik besöker skolan är det fredag och party. Vår-solen värmer, gården är full av elever, ett par killar dj-ar och mat-personalen serverar korv från grillen. De flesta ser ut att trivas, bland dem rektor **Cecilia Persson** som går omkring i vimlet och pratar med elever.

Vid en pratstund lite tidigare i skolans bibliotek har hon och biträdande rektor **Jenny Seger** berättat om hur de ser på verksamhetsuppföljning och hur de arbetar med den.

Först vill Cecilia Persson slå fast att hon numera märker en ambition från huvudmannen att ge skolorna arbetsro:

– Det finns förutsättningar för att detta med verksamhetsuppföljning ska kunna bli bra. Om skolor tillåts och ges tid för att titta på sina resultat måste vi också få välja att jobba med de brister och avvikelser vi har. Ser vi att brister i studiero sticker ut måste vi få lov att ägna oss åt det och göra det långsiktigt. Tillfälliga mål som kommer uppifrån och byts ut efter en tid är som tomtebloss och ger ingenting. Hon sticker inte under stol med att de förekommer

tveksamhet på vissa håll i kommunens skolor inför begreppet verksamhetsuppföljning. Men hon tycker att arbetet på Arenaskolan redan visar att man är på rätt väg.

Ett exempel är anpassningar, som vissa elever kan behöva. I stället för att enbart fokusera på just dessa elever gör skolan nu generella anpassningar.

– Vi lägger undervisningen på en nivå där alla kan hänga med från början. Sedan kan man bygga vidare och ge dem som har lättare för ämnet mer utmaningar. Sitter en ▶

Petra Söderqvist, lärare i ma/no samt rektor Cecilia Persson.

FULL KOLL Om Arenaskolan

Arenaskolan är en högstadieskola med idag 510 elever. Till hösten blir de 570. Skolan har idrottsprofil med fotboll, ishockey, innebandy, dans, tennis, simning och konsttåkning. Nästa läsår kommer elever som inte valt någon sport att få en allmän inriktning på idrott och hälsa.

fjärdedel av klassen och inte fattar något blir det oroligt, men om alla förstår från början får alla också studiero, det är vår erfarenhet.

Varje lektion inleds med att eleverna lämnar in sina telefoner i mobilhotellet. En skylt på tavlan ger besked om lektionens innehåll, mål och tidsrymd. I vissa klassrum finns mikrofon som ger ljudspridning, så att alla hör utan att man behöver höja volymen, allt för att främja lugnet.

– Vi har sett hur elever får bättre självförtroende genom de här åtgärderna, när de känner att de till exempel fattar matten, säger **Petra Söderqvist**, lärare i matematik och no.

En av de elever vi träffar på Arenaskolan är **Signe Strömberg** i årskurs nio. Hon berättar att hon får arbeta med egna uppgifter i sin mattegrupp. Det passar henne, säger hon. Hade hon tvingats gå snabbare fram hade det varit svårare. Signe har, liksom flera tjejer vi träffar, kommit in på det gymnasium hon önskat.

” Vi sprider ansvar och ledning, och följer upp med lektionsbesök och fokusintervjuer med elever.

Skolledningen gör ingen ”grej” av verksamhetsuppföljningen. Skulle någon inte vilja vara med på tåget så jobbar man ändå på med medarbetarsamtal och ämnesutveckling.

Cecilia Persson säger att det handlar om långsiktighet. Var och en ska känna sig delaktig i en begriplig och meningsfull process.

– Vi sprider ansvar och ledning och följer upp på olika sätt, som lektionsbesök eller fokusintervjuer med elever.

– Just nu gör vi en barometer varannan månad, då vi ställer frågor till personalen och får direkt återkoppling som vi visar oredigerad. Sedan åtgär-

dar vi direkt, så att det inte växer till berg av problem.

Jenny Seger och Cecilia Persson fyller i åt varandra när de talar om hur de tänker kring verksamhetsuppföljning.

–Det gäller att hitta de brister och avvikelser vi har utan att slå någon i huvudet och säga att hen är dålig. Vi ska tillsammans göra det bästa för varje elev. Grunden för att vi ska lyckas är att vi vuxna ser varandra, hjälper varandra, vågar visa våra brister och kan glädjas i arbetet.

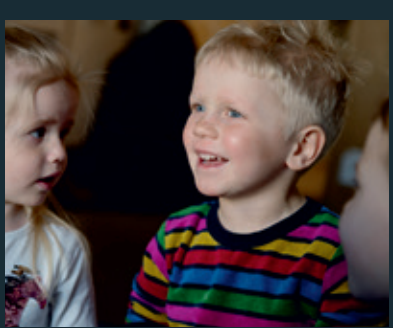
Ett uppmuntrande besked fick de nyligen av ett par tidigare elever som nu går i gymnasiet. De tyckte att de hade fått en bra grund i högstadiet och nu låg väl framme i sin nya skola.

Text: Bulle Davidsson
Foto: Lennart Lundwall

Nytänk i Sturefors

Fyraåringarna på Bigarråvägens förskola i Sturefors leker glasskiosk. Barnen talar om vilka färger glassarna har, ”Grön smakar päron”, räknar hur många prickar det är på varje och hur respektive siffra ser ut.

Föräldrarnas synpunkter blev början på förnyelsen

Att barnen ägnar sig åt stationsbaserat lärande vet de nog inte, inte heller att de jobbar med matematik och språkutveckling, men det är vad det handlar om. Det är också en av de förändringar som förskolan gjort som en del av verksamhetsuppföljningen, baserat på vad som kommit fram i olika utvärderingar.

Detta berättar förskolechefen i Sturefors Marie Sturehed för Lärarik i en paus under ett möte med ledningsgruppen. Runt bordet sitter också biträdande förskolecheferna Lotta Dahlqvist och Maria Bjerke, förste förskollärarna Helena Öhlin och Glenn Löfström och specialpedagogen Marie Petersson.

De berättar om hur resultat från bland annat föräldraenkäter och insynsbesök visat på delar av verksamheten som borde kunna förbättras. En sådan del var själva undervisningen i förskolan, även för de små barnen. Man beslöt sig för att börja med stationsbaserat lärande i små undervisningsgrupper, något som fallit väl ut.

Från föräldrahåll hade förskolorna i Sturefors också fått synpunkter på verksamheten utomhus. Gårdarna var tråkiga, och det hände inte så mycket tyckte föräldrarna. Det fick personalen att tänka till och se sig om efter goda exempel att lära av. Ett sådant är förskolan Utelek i Linköping. Man bjöd in Eva Lunnbäck, som lett Utelek i många år, att komma på verksamhetsbesök.

–Hon tyckte att våra förskolegårdar var fulla av utvecklingsmöjligheter och hjälpte oss att se vad vi faktiskt kunde göra. Pedagogerna reagerade bara positivt på responsen, berättar Marie Sturehed.

Förskolorna i Sturefors har numera en gemensam LHU-miljögrupp för undervisningen utomhus. De har i flera år haft djur och natur som tema. Temat i kombination med ett nytt sätt att använda

miljön utomhus visade sig ge många nya idéer till undervisningen. Bara en så enkel sak som att barnen hämtar pinnar gör leken till en lektion i matematik.

Lingonvägens förskola ligger i framkant när det gäller att flytta undervisningen utanför huset. Här gjorde man en rejäl förändring av gården. Gungorna togs bort och i stället byggdes ett stall för käpphästar. Undervisningen blev lustfylld, barnen lärde sig mycket om hästar och erövrade ett större ordförråd.

Utomhusundervisningen är förstås inte begränsad till gårdarna. Förskolorna har nära till skogen och använder den flitigt.

Föräldrarna började så småningom kunna se en grundstruktur, som också är tydlig i handlingsplaner och dokumentation. Strukturen känner personalen väl till, vilket gör att utvecklingen går att följa långsiktigt. Attitydundersökningarna visar nu att vårdnadshavarna ser mer positivt på förskolans arbetsformer.

Inte bara barnen behöver stimulans för att utvecklas, det gör även pedagogerna. Det sker på olika sätt med möten och studiedagar, och med träffar med förste förskollärare och chefer ute på förskolorna.

Pedagogerna själva arbetar mer med sitt ledarskap. De skaffar också kunskaper genom gemensam litteraturläsning. För närvarande studerar och diskuterar de boken *Utbildning och undervisning i förskolan – omsorgsfullt och lekfullt stöd för lärande och utveckling* av Christian Eidevall och Ingrid Engdahl.

Verksamhetsuppföljningen i Sturefors innebär att pedagogerna är tryggare med att diskutera lärandet, tycker förste förskolläraren Glenn Löfström:

–Vi har också förstått att vi måste lyfta själva lärandet, inte minst lärandet utomhus, både för oss själva och föräldrarna. Det var mycket som vi gjorde redan tidigare men inte uppmärksammade. Nu försöker vi visa tydligare hur vi jobbar.

Text: Bulle Davidsson
Foto: Lennart Lundwall

Tvååringarna på Bigarråvägens förskola i Sturefors räknar ett, två, tre, fyra. Sedan tittar de på en bil och en nyckelpiga. Där finns färger att benämna och hjul och prickar att räkna. Hannah Ivarsson och Ghada Tomas vägleder.

Hon tyckte att våra förskolegårdar var fulla av utvecklingsmöjligheter och hjälpte oss att se vad vi faktiskt kunde göra.

MERSMAK Boktips

Karin Rönnerman: *Att leda från mitten – lärare som driver professionell utveckling*. Lärarförlaget 2018.

FULL KOLL Tre samlingar per år

Tre gånger per år träffas förskolechefer och områdeschefer kring frågorna
Var är vi? Vart ska vi?
Hur gör vi? Hur blev det?

Undervisning anpassad till varje elev

För pedagogerna i Vallastaden är tät uppföljning A och O

Precis som i den vanliga grundskolan. Och ändå inte. Att följa upp verksamheten i grundsärskolan är en såväl omfattande som grannliga uppgift som kräver tid, samarbete, respekt och precision.

I ett ljust rum med utsikt över skogen sitter tre barn i rullstol och påskpysslar. En målar ägg, en annan river silkespapper för att skapa en kyckling. Var och en har en vuxen intill sig. För iakttagaren är det inte helt lätt att uppfatta den kommunikation som pågår, men för de inblandade fungerar den uppenbarligen bra.

Vi är i Vallastadens skola, i Linköpings största grundsärskola med 61 inskrivna elever och ungefär lika många pedagoger. Rektor **Martina Almén** visar oss runt och berättar om hur de systematiskt följer upp verksamheten.

- Egentligen är det ingen skillnad mellan grundsärskolan och grundskolan. Vi har en läroplan, kursplaner och kunskapskrav som vi utgår ifrån och utvärderar mot.
- Många elever här läser vanliga ämnen och målen är ganska högt satta. Vi har regelrätt undervisning och vi jobbar med kunskap och lärande.

Men ändå. Även om undervisningen i den vanliga grundskolan också ska vara individanpassad så handlar det i grundsärskolan om en minutiös precision utifrån varje barns behov och förmågor. Ofta har barnen inte bara en intellektuell funktionsnedsättning (kriteriet för att bli motagen i grundsärskolan), utan också andra diagnoser, som autism eller ADHD, eller fysiska funktionshinder. I grundsärskolan finns också en inriktning mot ämnesområden istället för ämnen, för de barn som har störst behov. Här läser de i fem områden: kommunikation, verklighetsuppfattning (där NO och teknik kommer in), vardagsaktiviteter (SO och hemkunskap), estetisk verksamhet och motorik (idrott).

Martina Almén berättar att det mesta av undervisningen sker i grupp, inte enskilt som den oinvidde lätt skulle kunna tro.

- Vi tar fasta på att lärande sker i samspel. Våra elever har ofta svårt med det sociala samspelet, men lösningen är inte att undandra dem från det utan att träna dem ännu mer.
- Utifrån kan man luras att tro att de elever som har störst behov inte kan lära sig något, men vi har otroligt skickliga

– Det mesta av undervisningen sker i grupp, inte enskilt som den oinvidde lätt skulle kunna tro, berättar Martina Almén.

pedagoger, säger Martina Almén.

Eleverna bedöms fortlöpande enligt en lång rad kriterier. Inom kommunikation kan det till exempel handla om samspel, och bedömningen görs då utifrån hur väl de förmår att initiera, upprätthålla och avsluta en kommunikation.

Varje måndag träffas lärare och andra specialpedagoger för att diskutera undervisning och bedömning.

- Vi är många vuxna runt varje elev som bidrar med sina analyser, säger Martina Almén. Våra lärare observerar också varandra i klassrummen. Och här är vi ju alltid flera vuxna i klassrummet.

- Viktigast är att vi kan se en progression hos barnen. Allt bygger på en otrolig individkänedom. Att lära känna och tolka nya elever är en skicklighet som våra pedagoger verkligen behärskar.

Elevernas kunskaper följs löpande och en gång per termin

görs avstämningar utifrån materialet *Gilla läsa skriva* och *Gilla matematik*.

I grafer markerar olika färger hur det går för eleverna. Röd färg betyder att de är långt ifrån att nå sina mål, gul och grön att de är på god väg, och blå att de överträffar dem.

- Vi är mest observanta på röd och blå färg. Vid röd måste vi ta reda på varför det ser ut så här, varför barnen inte lyckas. Vid blå är frågan tvärtom om barnen får för lite utmaningar. Om utrymme finns för att höja betygen – har undervisningen inte varit tillräckligt utmanande då?

De analyserar också frånvaron. I samtal med vårdnadshavare försöker de hitta orsaker som går att åtgärda. Elever med stora medicinska behov kan ha en anpassad studiegång och därmed

vara borta mycket från skolan.

- Men även där måste vi våga utmana, i våra kontakter med vårdnadshavarna. Finns det något vi kan göra för att öka elevens närvaro?

Just nu är de i färd med att ta fram och testa ett underlag för att kommunen ska kunna följa upp deras verksamhet. En inte helt enkel uppgift, kan man ana, att för en utomstående kunna bedöma en verksamhet med en många gånger knappt uppfattbar kommunikation, där samspelet och undervisningen i så hög grad bygger på varje elevs unika behov.

En sann utmaning, men som Martina Almén och hennes kollegor inte verkar rätta att ta sig an.

Text: Anika Agebjörn Foto: Lennart Lundwall

FULL KOLL Grundsärskolor och gymnasiesärskolor

I Linköping finns idag grundsärskolor på Vallastadens skola med årskurserna 1-9, Blåstadsskolan årskurs 1-6, Nya Rydsskolan årskurs 7-9 samt på Ekholmsskolan med årskurserna 7-9. **Gymnasiesärskolor** finns på Anders Ljungsteds Gymnasium, Berzeliuskolan samt på regionens skolor Vretaskolan och Himmelstalund.

Lyckad inkludering?

”I en ordinarie skola ska alla elever kunna nå godkänt”

Inkludering handlar om att skolan ska utformas utifrån elevers olika förutsättningar. Men hur lyckas man med det? Och finns det inte risk att inkluderingen blir till exkludering för dem som har svårt att klara den ordinarie undervisningen i klassrummet?

Skolans syn på hur elevers olikheter ska hanteras har växlat under årens lopp. Sedan 2000-talets början tillämpas synsättet att elevers svårigheter i skolan alltid behöver förstås i relation till lärandemiljön.

Inkludering kan innebära att anpassa lärmiljön så den fungerar för alla elever. Hur ser klassrummet ut? Hur är lektionerna organiserade? Den ganska vanliga uppfattningen att alla elever i en klass måste sitta i samma rum hela tiden är dock ett missförstånd, menar **Maria Tunred**, förstelärare och speciallärare på Fredriksbergsskolan.

– Det är inte exkluderande att sitta i ett annat rum under en lektion. Inkludering handlar om att känna sig delaktig och ha tillhörighet till en grupp. Att det man gör i skolan är hanterbart och ger en känsla av sammanhang. En del elever har inte känt sig inkluderade förrän man kommit till det exkluderande mindre sammanhanget, till exempel en särskild undervisningsgrupp. Det viktiga är varje individs behov.

Det kluriga med särskilda undervisningsgrupper är att det kan uppstå en tro på att eleverna har det bättre någon annanstans och att organisationen då inte jobbar tillräckligt för att alla elever ska känna sig inkluderade i den vanliga skolan. Maria Tunred anser att målet måste vara en ordinarie skola som fungerar för alla elever i så stor utsträckning som möjligt. Att alla ska nå godkänt. Att verkligheten sedan inte ser ut så är något vi får hantera. Inkluderingen ska hela tiden vara en utgångspunkt.

” För att det ska funka att inhämta kunskap är den sociala miljön viktig – men vi får inte fastna där.

– Det är jättesvårt att uppnå inkludering för alla elever under hela skoldagen så som skolan är organiserad. Vi kommer att jobba i motvind ibland men då gäller det att inte se det som ett misslyckande. Det är vår uppgift att se till att det ska fungera, och hitta lösningar. Och det får vi ta eftersom både eleverna och vi pedagoger är olika.

Det finns situationer där inkludering kanske inte fungerar. För elever som har annorlunda perception och till exempel är känsliga för ljud kan musik eller träslöjd vara en svår utmaning. Då gäller det att hitta olika lösningar och musikundervisning i mindre grupp kan vara ett bättre alternativ, menar Maria Tunred.

Fredriksbergsskolan är en av de skolor i Linköpings kommun som just nu deltar i *Specialpedagogik för lärande*, en fortbildning liknande läslyftet och matematiklyftet, med syftet att höja den allmänna kunskapsnivån kring inkluderande tankesätt.

I det specialpedagogiska material som Maria Tunred och hennes kollegor studerar påtalas t ex vikten av att öka likvärdigheten mellan klassrummet på skolan. Skillnaderna är ofta stora.

– Det handlar om struktur, tydlighet och förutsägbarhet. Hur vi sätter upp våra dagsscheman, vilka bilder som används för att uttrycka olika saker. Genom att se till att det ser likadant ut i olika klassrum skapar man strukturer som gör det lättare för eleven att känna igen sig.

Ibland höjs kritiska röster som oroar sig för att inkludering sker på bekostnad av de elever som har lätt att anpassa sig till den ordinarie undervisningen.

– Men det som är bra för elever i behov av särskilt stöd är bra för alla och som pedagog måste man utmana de eleverna som har lättare för att jobba mer självständigt, inom klassens ram.

När vi pratar om delaktighet är det också viktigt att vi fokuserar på rätt saker, menar Maria Tunred.

– Ibland när vi pratar om inkludering så blir det mer fokus på kamratkontakt, det sociala. För att det ska funka att inhämta kunskap är den sociala miljön viktig - vi ska inte glömma den, men heller inte fastna där. Vi ska ha kunskaperna i fokus. Det är därför vi är i skolan.

Christel Valsinger

FULL KOLL Maria Tunred och Fredriksbergsskolan

Maria Tunred är förstelärare och speciallärare på Fredriksbergsskolan, där hon varit sedan 2015. Innan dess arbetade hon i en särskild undervisningsgrupp på Kungsbergsskolan och hon har varit speciallärare i Sturefors.

Fredriksbergsskolan har två SU-grupper, en för elever med rörelsehinder och en autismsklass.

FULL KOLL Om specialpedagogiskt stöd förr och nu

Vid 1900-talets mitt placerades elever i olika typer av hjälpklasser utifrån vad de ansågs ha för behov – s.k. organisatorisk differentiering. Systemet började kritiserars i mitten av 60-talet, då en del studier visade att elever i behov av stöd som gick kvar i ”vanlig” klass uppnådde bättre resultat. Under 70-talet visade

longitudinella studier att omkring hälften av eleverna i hjälpklasserna avbröt studierna i förtid.

Med LGR 80 utvecklades flera av specialklassarrangemangen. En ny modell gav skolan möjlighet att skapa särskilda undervisningsgrupper. I läroplanen förtydligades att ”skolsvårigheter” skulle

förstås i relation till lärandemiljön.

Sedan dess har detta relationella synsätt utvecklats ytterligare. Elever i svårigheter anses vara ett gemensamt ansvar för all personal och orsaken till svårigheterna söks i den omgivande miljön.

Stort gehör för Learning for Living Togheter

I förra numret av Lärarik uppmärksammade vi konferensen Learning for Living Togheter. Mottagningsenheten Adjunkten som arrangerade konferensen 4 april hoppades på åtminstone 50 deltagare.

Den önskan uppfylldes med råge då 230 personer från 21 olika kommuner deltog. Skillnader mellan integration och inkludering lyftes. Normer och värderingar, stereotyper och fördomar belystes.

Verksamhetschef Andréas Persson är nöjd med konferensens utfall och hoppas att det är starten på fler "hänggränor" där fler samverkar över gränserna och professionerna.

Foto: Mats Fåhlgen

– Jag tror och hoppas att det leder till en ökad samsyn kring begrepp, ett öppnare klimat och mer nätverkande, säger Andréas Persson.

Foto: Axel Swartling

Femtio nya förskollärare klara

I april var det examen i Konsert & kongress för de barnskötare i regionen som vidareutbildat sig till förskollärare genom den regionala uppdragsutbildningen som genomförs i Linköping under ledning av högskolan i Kristiansstad.

Under sju terminer har barnskötarna läst och jobbat samtidigt men nu äntligen kan titulera sig förskollärare. Ett välkommet tillskott i regionen förstås.

En egen mäsä för elever som ska välja gymnasiesärskola

Den 14 november kommer gymnasiesärskolan att ha en egen mäsä för de elever som till hösten 2020 ska börja på gymnasiesärskola. Den kommer att vara på Fontänen och hit är både föräldrar och elever välkomna att ta del av det programutbud som vänder sig till elever med intellektuell funktionsnedsättning. Deltagande skolor är Anders Ljungstedts Gymnasium, Berzeliussskolan samt Naturbruksskolans två gymnasieskolor, Vretagymnasiet och Himmelstalundsgymnasiet. I anslutning till mäsän kommer också en framtidsmäsä att finnas på plats.

Foto: Lennart Lundvall

Fokusbiblioteken håller världsklass!

I år är det precis tio år sedan starten av en central satsning på skolbibliotek i Linköping, under namnet fokusbibliotek. En satsning som nu ger frukt. Inte mindre än sex fokusbibliotek har i år fått utmärkelsen "skolbibliotek i världsklass", vilket är rekord!

Utmärkelsen delas ut för sjunde året av fackförbundet DIK och gick till 64 grund- och gymnasiebibliotek i Sverige.

För att hålla världsklass ska ett skolbibliotek vara en tydligt integrerad del av skolans pedagogis-

ka arbete, arbeta måluppfyllande tillsammans med skolledning och övrig pedagogisk personal. Biblioteket ska vara bemannat med utbildad bibliotekarie som arbetar både med språkutveckling och informationskompetens. Det är många pusselbitar som ska vara på plats.

Deskolor i Linköping som fått utmärkelsen i år är Arenaskolan, Ekkälleskolan, Himnaskolan, Malmstätt Kärna, Rosendalskolan och Vikingstad skola.

Foto: Marie Jonasson Gustafsson

"Sommarkollo" som musik

Under vårterminen har elever från Blästadsskolans grundsärskola fått jobba tillsammans med Östgötamusiken för att göra en musik.

Eleverna får sjunga, göra rekvisita och agera utifrån sin egen förmåga och lust. Östgöta brasskvintett kommer ut till skolan vid

ett par tillfällen under våren för att jobba med elever och personal och stor premiär på scen blir i början av juni.

Projektet är en del av Skapande skola där skolor får ansöka om medel för att genomföra projekt tillsammans med professionella aktörer.

